

Marija Stanonik

Leopold Kretzenbacher, Bild-Gedanken der spätmittelalterlichen H. Blut- Mystik und ihr Fortleben mittel- und südosteuropäischen Volksüberlieferungen,

München 1997, 115 str. +ilustr.

Delo je avtor posvetil svoji sestri Ridi in bratu Reimundu, kar pomeni, da mu tudi čustveno in ne le strokovno veliko pomeni. L. Kretzenbacher svojemu bogatemu opusu dodaja novo delo v njemu lastni preizkušeni metodi in snovi, ki ji je že tako rekoč od začetka svojega znanstvenega delovanja zvest. Tudi časovni okvir mu je že dolgo domač. Pozni srednji vek in barok sta njegovi stranici. Posebno razveseljivo za današnjo humanistično področje, ko so mu vrednote tega obdobja pogosto tako odtujene. Posebnost Kretzenbacherjevega dela je tudi stalno povezovanje slovstva in likovne umetnosti v njegovih analizah, kar ga dela prepoznavnega daleč naokrog in imenitno prispeva k interdisciplinarnosti dveh umetnostnih panog. Končno je treba omeniti še eno posebnost Kretzenbacherjevih del, ki je posebno ljuba slovenskim ustreznim strokam in bralcu nasploh – da v svojih raziskavah spoštljivo in poznavalsko upošteva tudi slovenski kulturni prostor. Tako je tudi v tukajšnji knjigi, posvečeni mistiki svete krvi Kristusove od poznega srednjega veka do baroka in njenemu prenašanju v srednjeevropski in južnoevropski folklorni tradiciji.

Prva poglavja avtor posveča ikonografskemu motivu žitnega klasa in grozda kot simbolu za "moža bolečin", zarisuje prostor njegove razširjenosti, se loteva vprašanja "etnične uvrstitve" upodobitev "evharističnega Kristusa", teoloških vprašanj ob njegovih upodobitvah kakor tudi umetnostnozgodovinskih in primerjalnoetnoloških. Posebno poglavje je posvečeno odmevom srednjeveške mistike presvete Krvi v slovenski duhovni pesmi. Enako ima svoje poglavje romunska likovna folklor na témo Jezusa-vinogradnika in grški apokrif o Pilatu. Sledi vprašanje mnogovrstnosti poznosrednjeveških mističnih podob, Christus als Blutquell, v visoki umetnosti in ljudskem izročilu.

Zadnje poglavje navezuje problematiko na pasijonski motiv Marije pod križem, ki po reformaciji doseže nov višek v ljudskem baroku.

Anja Zalta

MAJI V BENETKAH

Beneška palača Grassi od 6. septembra 1998 do 16. maja 1999 gosti razstavo o Majih, civilizaciji, ki je bila razširjena na območjih današnjih mehiških držav Campeche, Quintana Roo, Yucatan, delu Tabasca in Chiapasa, ter Gvatemale, Beliza in zahodnega dela Salvadorja in Hondurasa. Osemindvajset etničnih skupin, ki so živele na tako širokem geografskem območju, naj bi povezovala podobna politična in socialna organizacija ter podoben kulturni razvoj, vseh osemindvajset jezikov pa pripada isti jezikovni družini. Da bi civilizacijo temeljito in verodostojno predstavili, so se organizatorji s pomočjo Narodnega sveta za kulturo in umetnost (National Council for Culture and Arts) in pa Mehškega narodnega inštituta za antropologijo in zgodovino (Mexican National Institute of Anthropology and History), lotili zahtevnega mednarodnega projekta. K sodelovanju so pritegnili muzeje iz Združenih držav Amerike, Nemčije, Velike Britanije in Nizozemske, projekt pa so podprle tudi vlade Mehike, Gvatemale, Hondurasa, Costa Rica in El Salvadorja. Vendar razstava ni samo rezultat uspešnega mednarodnega sodelovanja, temveč je hkrati zmaga muzejskega trženja, ki mu je uspelo ljudi prepričati, da obisk razstave ni zgolj zaželen, temveč skorajda nujen. Po besedah Marie Terese Franco, direktorice Mehškega inštituta za antropologijo in zgodovino, je prav bližajoči se konec tisočletja ugoden trenutek za premislek o eni največjih civilizacij človeštva. Prav zato razstava ponuja dva pogleda – strokovno možnost analiziranja in primerjave, za širše množice pa osupljivo odkritje drugačne, v pretekli čas ujete civilizacije, ki danes z nami komunicira le še s pomočjo simbolov, idolov in idej, ki se odsliskavajo skozi prežitke materialne kulture. In tukaj se nahaja rdeča nit oz. ideja, ki povezuje celotno razstavo. Ta ne izpostavlja le občudovanja predmetov majevske umetnosti, temveč dopušča raziskovanje v njihovih globljih pomenih in interpretacijah. Zanimivo je sosledje razstavnih prostorov, šestnajst jih je v prvem in osemnajst v drugem nadstropju. V pritličju so tri manjše trgovine s spominki, brošurami in razglednicami, v prvem nadstropju je

restavracija in v drugem nadstropju prostor z multimedijско predstavitevjo (CD-ROM o poteku odkritij in izkopavanj, o gradnji piramid, o časovnih datacijah in o splošnih značilnostih obdobj majevske civilizacije). Prvi prostori v prvem nadstropju so

I MAYA

namenjeni splošni seznanitvi s tematiko. Nazorna grafična vizualizacija teritorialne razporedenosti se prepleta s časovno primerjavo civilizacije Majev z ostalimi civilizacijami Amerike, mediteranskega prostora ter bližnjega in daljnega vzhoda. Tako se nam ponuja možnost, da Maje uvrstimo v kontekst zgodovinskih primerjav. Sledi zgodovinska razporeditev po treh najpomembnejših obdobjih: **predklasično obdobje**, od 1800 pr.n.št. do 250.n.št., ki ga zaznamuje kultura koruze in tip stalne naselitve, **klasično obdobje**, med 3. in 9. st., ki predstavlja razcvet civilizacije na vseh področjih, predvsem pa izredno intelektualno vitalnost (rojstvo hieroglifske pisave, astronomskih in matematičnih študij in pojav dveh koledarjev-solarnega in ritualnega). Kot zadnje obdobje se navaja **pozno (postklasično) obdobje**, ki je po 10. stoletju vodilo v stagnacijo politične in socialne organizacije, sekularizacijo javnih položajev ter v tesne kulturne in politične stike s civilizacijami centralne Mehike.

Razstava ne sledi časovni zamejitvi, temveč se obdobja prepletajo po tematskih sklopih. V prvem nadstropju je takih sklopov pet, vsak izmed njih pa je ob osnovnih podatkih o tematiki, ki jo predstavlja,

opremljen še s citatom iz svete knjige indijancev Quiché, imenovane *Popul Vuh*, ki predstavlja celovit prikaz indijanske mitologije, ljudskih verovanj in običajev, preseljevanja in razvoja indijanskih plemen, ki so po padcu starega majevskega imperija naselila ozemlje današnje Gvatemale. Med ogledom razstave me je spremljal občutek, da je prav *Popul Vuh* služil kot izhodiščna smernica za oblikovanje razstavnih prostorov. Prvi tematski sklop nosi naslov **Človek in narava**. S pomočjo živalske motivike, predvsem na keramičnem posodju poznega klasičnega obdobja (med leti 600 do 900), poskušajo razstavljalci izpostaviti povezanost majevskega človeka z različnimi zemeljskimi in nebesnimi sferami. Tako nas vseskozi spremlja geografsko in časovno splošno razširjen motiv jaguarja, ki so ga Maji častili kot simbol sonca v času noči, orla kot simbol sonca v svoji dnevni fazi, motiv kače, ki simbolizira nebo, vodo in zemljo, motiv psa, vodnika v podzemlje in podobno.

V prvem nadstropju sledijo naslednji tematski sklopi: **geopolitična zasnova mesta**, sklop o **socialni strukturi** in o **načinu življenja Majev** ter o njihovih **ekonomskih in kulturnih odnosih s sosedi**. Tukaj se široko zastavljen koncept prevesi v drugo polovico. Po (pre)ozkih stopnicah se povzpne v drugo nadstropje, kjer se razgibana razstavna zgodba zoži. Zdaj imamo opraviti le še z religioznimi predstavami in verovanjskimi sklopi. V prvem prostoru drugega nadstropja se seznanimo z majevsko vizijo kozmosa v obliki zrcalne piramide, katere težišče predstavlja ravnotežje nasprotujočih si polov: moški - ženska, mokro - suho, življenje - smrt. Te dualistične prvine, ki so zaznamovale celoten način življenja majevske civilizacije, kažejo na odvisnost človeka od božanskih sil in njegovo željo po stiku, komunikaciji in manipulaciji z njimi s pomočjo šamanskih obredov, uživanja omamnih substanc, s pomočjo plesa, glasbe, igre z žogo (kjer igrišče predstavlja kozmos, žoga pa sončevo zvezdo, ki so jo morali igralci ohranjati v neprestanem gibanju), ter seveda s pomočjo pisave in koledarja. V enem izmed zadnjih razstavnih prostorov smo deležni izjemne predstavitev majevske hieroglifske pisave, načina štetja in računanja ter majevskega koledarja, s katerim se celotna predstavitev tudi zaključí. Ob že omenjenih mednarodnih organizatorjih in kustosih velja posebno priznanje izreči oblikovalcem razstavnih prostorov, ki so s posebno pozornostjo in s poslušom za detajle ustvarili zaokroženo celoto, brez katere bi razstava izvenela popolnoma drugače. Naj omenim samo en primer...Maji so verjeli, da je rdeča barva barva vitalne energije, zato so z njo pleskali fasade. Na razstavi rdeča barva prevladuje: rdeče so stene, nekatere vitrine in po nekod celo tla.